

Andreas Kalckhoff (Hg.)

Versöhnung durch Wahrheit

Der „Fall Postelberg“ und seine Bewältigung 1945-2010

Pravdou k smíření

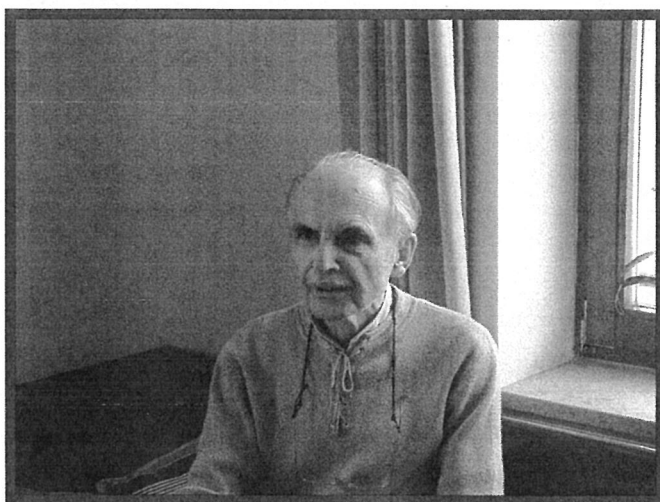
„Případ Postoloprty“ a jeho vyrovnání 1945-2010

EINE DOKUMENTATION / DOKUMENTACE

HEIMATKREIS SAAZ 2013

DRUHÝ DÍL

**„Tento zážitek mne duševně změnil“:
Přeživší a pamětníci si vzpomínají**

Předěšlá strana: Pamětník Hans Jäckl 13. srpna 2005 v Georgensgmündu

Úvodní poznámky

Obsahem druhého dílu je dokumentace výpovědí dvacíti pamětníků. Osm jich je od bývalých Žatečanů, jedna od českého Němce a rodáka z Podbořan, další z Kadaně, Chomutova a z Doupova, tato místa se nacházejí stejně jako Žatec v severních Čechách (Ústecký kraj)¹. Devět z nich bylo 13. srpna 2005 zaznamenáno Miroslavem Bambuškem v Georgensgmündu². Dvě výpovědi poskytly krajské spolky Kadaň a Chomutov z dřívějších zveřejnění. Výpověď pamětníka Otokara Kremena je staršího data z června 1950, Franze Müllera pochází z roku 2006. Josef Hasenöhrl sepsal svoji výpověď osobně v roce 2009. Sedm výpovědí z Georgensgmündu bylo již zveřejněno Eduardem Vackem v roce 2006 na výstavě „Oběti komunistické moci v severních Čechách v roce 1945-1946“³. Pozdější dvoujazyčný katalog (německo – český) k této výstavě vydal v roce 2009 Otokar Löbl. Obsahoval i tyto pozdější výpovědi, ovšem dvě výpovědi z Georgensgmündu nebyly z technických důvodů umístěny⁴.

Vzpomínky německých pamětníků z Georgensgmündu pro výstavu a katalog byly do češtiny přeloženy Otokarem Löblem. Josef Hasenöhrl přeložil svůj příspěvek osobně. Překlad výpovědi z Chomutova jsme převzali z výstavy v Chomutově⁵ a překladatel výpovědi Franze Müllera nám není známý. Eduard Vacek zpracoval překlady Otokara Löbla ve formě povídky. Pro dokumentaci zveřejněnou v této publikaci jsou výpovědi pamětníků z Georgensgmündu znovu přeložené (Otokar Löbl) a všechny texty prošly pečlivou redakční úpravou. Také pořadí příspěvků bylo nově zpracováno podle chronologických, místních a obsahových hledisek. Na začátku jsou zařazeny výpovědi pamětníků Josefa Hasenöhrla a Heinricha Giebitze, které časově začínají nejdříve, co se týče Žatecka, a které jsou nejobsáhlejší. S Giebitzenovou výpovědí začínají informace o těch, kteří přežili Postoloprty. Poté následují vzpomínky žateckých žen, svědectví z Chomutova a výpověď z Doupova zakončuje a uzavírá obraz dokumentárních vzpomínek ze Žatece a Postoloprty.

Výpovědi pamětníků

Zatímco v archivních spisech ministerstva vnitra se dožívají ke slovu převážně možní pachatelé, vyjadřují se v této publikaci oběti těchto akcí. Již ve zvláštním vydání Domovského zpravodaje Žatecka zpravodaje (*Sonderheft des Saazer Heimatbriefs 2005*) z roku 2005 byla zveřejněna zpráva o zavraždění žateckého kapucínského kněze Quardiana Maximiliana (Josef Hilbert) začátkem června 1945⁶. Autor této zprávy z roku 1955 a její původ je neznámý a obsah nebylo možné až k datu zveřejnění spisů vyšetřová-

ni v červenci a srpnu 1947 ověřit. Nyní tedy víme, že násilná smrt tohoto pátera již tehdy v české veřejnosti vzbudila rozruch a stala se předmětem vyšetřování v roce 1947⁷. Toto dává této informaci, kterou zveřejňujeme na začátku tohoto druhého dílu, hodnověrnost.

Již Herbert Voithl se ve svém úvodu „O co v těchto dokumentech jde“ obsírně vyjádřil, že vzpomínání na prožití bezpráví a shromažďování příběhů se stalo u mnohých vyhnaných českých Němců smyslem jejich života. Předávání vzpomínek z roku 1945 probíhalo převážně ústně nebo svépomocným tiskem v malých nákladech, bez pomoci profesionálních tiskáren vydavatelství a distribuovány v málo kopiích pouze brožovaných tiskovin. Měly tedy omezený okruh čtenářů, a to převážně vyhnance. Toto platí i pro „Domovský zpravodaj Žatecka“, který měl sice stále abonenty, ale také omezený okruh čtenářů. Toto periodikum ovšem není jako informační zdroj o těchto událostech bezcenný, i když zde kulminují emoce a výrazné politické snahy, kde se dostávají racionální sdělení do pozadí. Kdo se ovšem nenechá touto polemikou odradit a odpoutá se od hořkosti, může dojít k poznatkům, které nelze nalézt nikde jinde. To je také zásluhou rozlišovacích schopností a úsudku vzdělaných a seriózních lidí, jako jsou Peter Klepsch, Prof. Herbert Voithl a Prof. Adalbert Wollrab, kteří se zasloužili o vysokou úroveň jejich diskuzí, i když některé jejich příspěvky nebyly vždy bez emocí.

Mnohé, co vyhnanci vyprávěli, bylo tak nehorázné, že tomu zpočátku nechtěl nikdo věřit a považoval to za velké přehánění nebo propagandu⁸. Willy Brandt, pozdější spolkový kancléř a nositel Nobelovy ceny míru napsal v exilu, jako korespondent norského dělnického tisku v roce 1945 článek pro týdeník „Poutník“ (*Der Wanderer*), který vycházel v němčině v USA. Zde píše o „hrozných přehmatech“ při nucené evakuaci sudetských Němců – v detailech, které známe od Dr. Franze Freiyera, Josefa Fischera a Petera Klepsche⁹. Brandt, jako kritický novinář („Již jsem slyšel a četl mnoho zpráv, a které nebyly důvěryhodné, šly okamžitě do odpadkového koše“) neměl pochybnosti o pravdivosti těchto zpráv. Naopak, měl strach, že by lidé mohli jeho reportáž považovat za „propagandu soucitu“ a z důvodu vlasteneckých zájmů o přehánění¹⁰.

Vzhledem k podezření o přehánění a možné propagandě, často potvrzované napínavým až dráždivým stylem sepsání těchto příběhů, měli mnozí kritičtí badatelé na obou stranách potíže brát tyto zprávy vážně. K tomu se přidávala ještě politická polarizace debaty o vyhnání. V Československu se stalo toto téma tabu, protože

zodpovědní, ani jejich později narození potomci, z těchto událostí neměli žádné vědomí křivdy a bezprávi, ale přesto z vnitřních a hlavně zahraničních politických důvodů považovali za nutné oportunisticky o tom nemluvit. NDR v tomto následovala, protože nehodlala „socialistickou jednotu“ ohrožovat etnickými diskuzemi. Velký počet vyhnanců, také ze severních Čech, tam nebyl veřejně brán na zřetel. Jinak tomu bylo v Německé spolkové republice. Tam se stali tito vyhnanci pro konzervativní strany politickým rezervátem. Vyhnání sociální demokraté se proti tomu stavěli marně. Ale podobně, jak tomu bylo v roce 1938 v Československu, nezmohli proti této převaze reakčních a nacistických proudů v politických seskupeních svých soukmenovců nic poříditi²¹. Toto vše zabránilo až do devadesátých let v Německu a v Čechách přeshraniční a neustranné překonání této temné minulosti.

Dokud se ovšem neotevřely české archivy, nebylo možné výpovědi pamětníků oficiálně ověřit a vyhodnotit. Vzpomínky různých lidí jsou zdrojem, který přináší určité zbarvení do popisu historie a více, než cokoliv jiného, slouží k také k rozprávám i strašení. Ale konečně bývají potvrzeny a posvěceny až písemnými zdroji, přednostně oficiálními dokumenty, vládními spisy a kronikami – v moderní době novinami. Lidské vzpomínání má v sobě totiž záludnost. I když svědkové jsou důvěryhodní a jejich záměry upřímné, není toto jejich vzpomínání zcela pravdivé. Z důvodu velkého časového odstupů, traumatických prožitků a politických předsudků, se může skutečnost zbarvit nebo pokrývit. K tomu dochází tak, že se vlastní vzpomínky a prožitky smísí s odposlouchaným tvrzením a přečtením cizích informací. To však neznamená, že musí být naprosto nepravdivé. Pravidlem bývá, že to vzpomínané je přinejmenším „skoro podobné“ tomu, co se stalo²². Při každé výpovědi je hlavní bohatství detailů a na to nepodstatné stačí odkaz na autenticitu²³.

Dějiny z první ruky

Pro „generaci pamětníků“ z německých oblastí v Čechách (*Deutsch-Böhmen*) je hlubokým uspokojením, že nyní jsou k dispozici dokumenty z českých archivů, které „jejich pravdu“ potvrzují. Na druhé straně dostávají výpovědi těchto pamětníků jinou hodnotu. Nejsou již sporné, jako historické primární zdroje, na něž se nahlíží se smíšenými pocity, protože nejsou doloženy. Ale stávají se hnacím,

obrazovým a emocionálním životním svědectvím, které ilustrují strohé spisy z archivů – i když poněkud děsivým způsobem. Čeští novináři, pedagogové a umělci, kteří chtějí tyto poválečné události objasňovat, používají rádi tyto „příběhy z první ruky“ a chtějí tím své čtenáře, žáky a diváky upoutat a dojmout²⁴. Když dějiny již nezbudí emoce a poskytují pouze suchá čísla, zmizí v prachu spisů. Emoce se mohou zneužít k politické propagandě, ale mohou také vzbudit lidský cit a rozpaky.

„Tyto zážitky mne duševně změnilly“ stěžoval si Hans Jäckl v roce 2005 v Georgensgmündu. Je to traumatický dlouhodobý následek, který jeho život více poškodil, než krátkodobé způsobené násilí samo. Vězni koncentračních táborů, lidé, kteří přežili gulag a byli obětí etnického pronásledování, o tom podávají podobné zprávy. Druhý díl této publikace doplňuje rozsáhlé nelitostné výpovědi a úřední zprávy z prvního dílu. Jak napsal Herbert Voigtl v roce 2005 ve svém komentáři k páterovi Maximiliánovi: „...je to přímé zobrazení týrání a mučení mužů v postoloprtských kasárnách, jak to nenalzáme ani přibližně v českých zdrojích“²⁵. Má to ovšem současně dokumentovat, že čeští občané dnes mají odvahu toto odkrývat. Tyto výpovědi pamětníků jsou – až na dvě výjimky – pořízeny na přání české veřejnosti, a ne jako dříve, k uspokojení německých soukmenovců. Čechům slouží k objasnění temné části jejich dějin a pro vyhnané Němce z Čech znamená skutečnost, že Češi jim naslouchají, přinášejí úlevu a možná dokonce vyléčení. Jsou částí projektu „Pravdou k smíření“.

Pod tímto úhlem je také nutno nahlížet na zveřejnění listiny „Úmrtí na základě zabití, týrání nebo vazby v žatecké oblasti“. Nevidíme v tom nástroj ke kolektivní žalobě, ale virtuální hřbitov, pomník na papíře. Jeho význam není v holých počtech obětí. Nejedná se jen o čísla, která mohou dojímat nebo děsit, ale za těmito informacemi je nutné vidět biografie lidí, data narození, povolání, bydliště a ulice, a na konci jejich nečekaná a převážně násilná úmrtí – ta jsou zde hmatatelná. Vyhnání Němci k této listině přispívali jednotlivými informacemi půl století. Po zahájení projektu na vydání této publikace byl vydavatel zásobován v podstatě do posledního okamžiku dodatečnými informacemi a korekturami. To ukazuje, jaký význam má tento způsob vzpomínání lidí na své mrtvé a ospravedlňující zveřejnění v následné dokumentaci.

Andreas Kalckhoff

Zavraždění žateckého pátera Maximiliana 7. června 1945

ANONYMNÍ ZPRÁVA

Následující zpráva byla sepsána 8. září 1955, ovšem nalezena teprve v roce 2002 ve starých spisech v klášteře Svatého Konráda v Altöttingu. Autor je neznámý. Josef Hilbert (páter Maximilian) byl přijat do spisu „Martyrologium Germanicum“ vydaného profesorem teologie Helmutem Mollem, který předal kardinál Lehman v roce 2000 papeži Johanu Pavlovi II.

V kapucínském klášteře v Žatci se vždy v neděli po svátku Božího těla slavilo procesí. Na hlavní ulici byly postaveny čtyři oltáře.

3. června roku 1945 to však nebylo možné. Proto páter Maximilian slavil v klášterním kostele mši svatou v osm hodin, při které mu ministroval bratr Elzear. Byla to jeho poslední mše svatá.

V tuto dobu se dostavil do kostela český voják ozbrojený samopalem, prohlédl všechny prostory a rozkázal, aby všichni obyvatelé kláštera nastoupili na náměstí. Páter Maximilian, který špatně chodil a potřeboval k chůzi hůlku, této výzvě uposlechl. Na náměstí byli postaveni i němečtí muži napravo a před radnicí stáli Češi, mezi nimi také čeští bratři P. Guardian Petrus a bratr Vitus.

V poledne tohoto 3. června 1945 se potom odváděli němečtí muži – mezi nimi se nacházeli také mládežníci – z náměstí. Transport měl jít do Postoloprť, což je město, které je vzdáleno asi patnáct kilometrů od Žatce. A tak museli pochodovat. V blízkosti nádraží však sedmdesátníci a invalidi již nemohli. Ostatní byli hnáni dále. Páter Maximilian šel v řadě s páterem Theodorem, bratrem Elzearem a ostatními duchovními. Ve výši Staňkovic bylo možné tento průvod ve své celé délce přehlédnout. Tu řekl páter Maximilian: „To je ale dnes procesí na Boží tělo! Účastní se ho 5000 až 6000 tisíc mužů“.

Páter Maximilian mohl ovšem jen těžko držet krok, byl nemocný na srdce a trpěl křečovými žilami. Když měl pochod malou přestávku, šel páter Max pomalu dále. Byl ale brzo znovu doběhnut a průvod ho předhonil. Brzo nato jelo vedle průvodu nákladní auto, v něm jeden český důstojník, jenž vzal pátera Maximiliana potom na auto. V Postoloprtech byli shromážděni muži z průvodu na nádvoří v kasárnách. Páter Maximilian tam již byl a modlil se.

Na nádvoří měli trochu klidu a mohli se ve stoje trochu zotavit. Ze studně si nosili vodu a jako nádoba jim sloužil klobouk pátera Theodora.

Asi tak okolo desáté hodiny večerní – byla ještě neděle 3. června 1945 – museli všichni nastoupit v řadě na nádvoří v kasárnách. Byl vydán rozkaz: „Dolů, kdo zvedne hlavu, bude zastřelen!“ Páter Maximilian ležel u nohou bratra Elzeara, hlavou na jeho kolenech. Začalo pršet. Řekl bratru Elzearovi: „Jsem hotový! Toto již dlouho nevydržím“.

Přestože všichni byli velmi unaveni, moc se nespalo, protože se celou noc střílelo.

Pondělí 4. června 1945. Všichni se museli velice brzo zvednout. Většina zvláště mladých lidí, byla odvedena k práci. Velitel lágru jménem Marek vyhledal lidi, kteří byli u SS a SA a ti byli na místě před očima druhých zastřeleni. Celá procedura trvala skoro celý den. Mrtvolky byly potom hozeny do příkopu v blízkosti dvorní zdi. K večeru byly potom odebrány všem vězňů „cennosti“.

Kapucíni museli odevzdat také své cingulum¹ a růženec. Páter Theodor také svůj dešťový kabát. Během večera mohli do Žatce odejít: lékárník, farář nemocnice, a pracovníci nemocnice a sanitáři. Také páter Theodor měl průkaz jako sanitář, ale nehlásil se, protože nechtěl své bratry nechat osamocené. V pondělí, po celý den, byli muži svědky hrozných událostí, které zde byly spáchány.

V noci z pondělka na úterý, tedy ze 4. na 5. června 1945, museli jako zajatci přebýti, těsně narvaní, v chlévě. Vzduch byl rychle spotřebovaný a mnozí věřili, že se příštího dne již nedočkají. Zvedla se zoufalá atmosféra. Bratr Elzear, který byl sám velmi unavený, udělil páteru Maximilianovi absoluci. Podle možnosti v těchto těsných podmínkách ji udělili také dalším zajatcům. Páter Theodor se snažil p. Maximilianovi ulehčovat, neboť on již byl na konci svých sil. Všichni ve chlévě byli zmoženi hladem, křikem, sténáním a bédováním mučených, které ze dvora bylo slyšet až do chléva.

V úterý ráno byly dveře chléva otevřeny a lidi byli v poklusu vyháněni. Protože to nešlo dosti rychle, tak velitel Marek sebral páterovi Maximiliánovi jeho hůl a udeřil ho s ní přes záda a bratra Elzeara také. Celý den se znovu na nádvoří kasáren děla hrozná zvěrstva a zajatci museli přihlížet. Večer dostali chleba. Jeden pro pět mužů. Páter Max to rozdělával. V noci byli znovu narvaní do chléva a vše bylo hrozné jako minulou noc.

Ve středu, 6. června 1945 ráno, byli tito lidé znovu vyhnáni z chléva a museli sedět na nádvoří jako předešlý den. Byli naprosto vyčerpáni hladem, žízni a nedostatkem spánku, takže se drželi jenom s největší vůlí. I tento den museli přihlížet na popravy a tomu, jak eskorty odváděly lidi z nádvoří. Počet zajatců byl stále menší.

POZNÁMKY

1. V roce 2002 byly okresy jako správní jednotky zrušeny a nahrazeny tzv. pověřenými městy. Až do roku 1960 tvořil Žatec, Podbořany, Chomutov a Kadaň vlastní okresy. V letech 1960 – 2002 spadal Žatec a Podbořany do okresu Louny.

2. Všechny výpovědi pamětníků, byly zpracovány a přeloženy podle záznamu na kazetě VHS, kterou natočil Bambušek a byly již v listopadu 2005 zveřejněny na internetu (dnes www.heimatkreis-saaz.de; Hans Jäckl své svědectví ale stáhnul). Miroslav Bambušek (*1975) divadelní autor a režisér používal tyto záběry pro svoji hru „Porta Apostolorum“, která byla uvedena v Praze roku 2005 (viz s. 464 v této dokumentaci).

3. Viz třetí díl této dokumentace s. 467.

4. Jedná se o výpovědi Heinricha Giebitze a Kurta Eckerta, které byly do této publikace znovu zařazeny.

5. Oblastní muzeum v Chomutově „Tenkrát v Chomutově“. Katalog výstavy dokumentů a svědectví, radnice, Chomutov 19. dubna - 23. června 2007.

6. Domovského zpravodaje Žatecka, zvláštní vydání v roce 2005, s. 10. Zde píše Herbert Voitl: „Zde následuje zpráva, která nám došla s velkým zpožděním, sepsána německým očividným pamětníkem o zavraždění kapucínského pátera Gauardiana Maximiliana ze žateckého kláštera při zpětném pochodu z Postoloprty. Tuto otřesnou zprávu prezentujeme na čelním místě, neboť nám dává živý obraz o trýznění a mučení mužů v postoloprtských kasárnách, a to tak, jak nenalzáme v textech z pražských českých zdrojů. Naopak! V nich se na otázky o mučení vždy odpovídá způsobem, jako by se nikdy nestaly, a že jsou výplodem německé fantazie.“

7. „Zpráva StB Most“, s. 241, „Parlamentní protokoly“, s. 194.

8. Zde je nutné poznamenat, že Otokar Löbl, který se narodil v Žatci po válce a v roce 1970 se vystěhoval do Německa, tyto příběhy sám považoval za naprosto přehnané a neuvěřitelné.

9. Koncem roku 1945 napsal tehdejší korespondent norského dělnického tisku a pozdější předseda Sociální demokratické strany Německa (SPD) a spolkový kancléř reportáž o českých zločinech na Němcích, která byla zveřejněna 10. ledna 1946 v německojazyčném americkém týdeníku „Poutník“. Zde je výňatek, který se speciálně vztahuje na Žatec a Postoloprty: „Nucená evakuace sudetských Němců začala okamžitě po skončení války. Od této doby se nepřetržitě v ní pokračuje. Nařízení vycházející z Postupimské dohody zde nehrají v podstatě roli.... Tyto nucené evakuace jsou spojeny s hroznými přehmaty.... Já jsem během války nedělal nic jiného, než průzkum a objasňování německých přehmatů v Norsku. Proto nemohu nyní zatajovat a zamlčovat, co je nyní na denním pořádku v jiných částech Evropy, i když si to někteří lidé budou vysvětlovat jako „propagandu soucitnosti“. Již jsem slyšel a četl mnoho zpráv, a které nebyly důvěryhodné, šly okamžitě do odpadkového koše. Ale zde jsou zprávy, jak nucené evakuovaní byli mláceni a bičováni, ve sběrných táborech, na transportech, a že byli zastřeleni jenom, že byli sudetskými Němci. Mám zprávy z Postoloprty u Žatce. Zde museli lidé le-

žet venku, ve dne a v noci obličejem k zemi! Kdo zvedl hlavu byl zbičován a jednoho rána, kdy nebylo porozuměno povelu v českém jazyce, bylo na ně stříleno z pušek. Do táborů byly posílány oddíly k mlácení. Ve více jak v jednom případě se stalo, že lidé se museli venku svléknout do naha. Někteří byli umláceni k smrti a některým byly pohlavní orgány roztrhány jako v případě v Žatci. Ke znásilňování docházelo ve velkém rozsahu. V některých případech byly ženy předem zbity do bezvědomí, než byly znásilněny. Zde je druhá zpráva ze Žatce. Pět hochů mezi 13 a 16 lety bylo postaveno kde zdi a zastřeleno, protože se několik kroků oddálili od jejich jim přiděleného místa Některé matky, které ztratily své jediné dítě, se oběsily ... Nabýváme sklíčeného dojmu, že se zde nejednalo jen o přehmaty podřízených dozorců, kteří se chtěli pomstít!“

10. Již několik měsíců po těchto událostech pronikly tyto informace do zahraničí, což obavy české vyšetřovací komise potvrzují. Pravděpodobně byl Brandt informován přes svého stranického přítele, sudetského sociálního demokrata Wenzla Jaksche, který měl ještě spojení do Československa. Také údajný Ing. Reiser, který byl v Československu vzhledem k předávání zpráv zatčen a později odsunut, patřil – podle českých zdrojů – k jejímu politickému vedení W. Jaksche (viz s. 194).

11. Pokusem přenést dějiny německé sociální demokracie v Československu do vědomí veřejnosti, bylo vydání knihy Seliger obce „Cesta – podíl a osud“. Dějiny dělnického hnutí sudetských Němců ve slovu a obrazu. Stuttgart 1972, z předlohy Willy Brandta a Bruno Kreiského.

12. Berlínský historik Ralf Meindl, vědecký spolupracovník na universitě dálkového studia v Hagenu, bádá o útěku a vyhánění Němců po druhé světové válce a sbírá k tomu zprávy svědků. Zjistil a tvrdí: „Čím více je skutečný děj mediálně zpracováván, tím více se smísí v paměti svědků s vlastním zažitím a pozdějšími informacemi“ (Stuttgartske noviny, 5. května 2012, s. 41).

13. Nutno je též odkázat na starší, ale podstatná německá zveřejnění: Lutz Niethammer: Lebenserfahrung und kollektives Gedächtnis. Die Praxis der „Oral History“. Bodenheim 1987. Viz též nová zveřejnění: Michael Maurer (vyd.): Mündliche Überlieferung und Geschichtsschreibung (= Aufriss der Historischen Wissenschaften 5). Stuttgart (Reclam) 2003; Juliane Spitta/ Hanns-Fred Rathenow: Trauma und Erinnerung: Oral History nach Auschwitz. Freiburg (Centaurus) 2009.

14. K tomu „Tragická místa paměti“ Průvodce jednoho regionu 1938-1945 studenti gymnázií ze severních Čech vás provedou po místech s pohnutou historií v Ústí na Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších. Pro Collegium Bohemicum, vydal Antikomplex, o. s. Praha 2010. Zde jsou zveřejněny výňatky z výpovědí pamětníků Petera Klepsche, Heinricha Giebitze, Uty Reiffové a Hanse Jäckla, které byly vydavatelé poskytnuté Otokarem Löblem. Dále také výpovědi v: Sarah Scholl-Schneider/ Miroslav Schneider/ Matej Spurny/ Marita Krauss: Sudetské příběhy, Vyhnaní – starousedlíci – osídlenci. Praha (Antikomplex) 2010. Srovnej k tomu články z českých novin, které jsou zveřejněny v třetím díle, ve kterém znovu přicházejí ke slovu pamětníci.

15. Viz poznámka 5.

Úvodní poznámky

Třetí díl dokumentuje proces česko-německého porozumění o „Postoloprtech“ mezi roky 1995 a 2010. Zdroji jsou novinové články, rozhlasové zprávy, projevy na akcích a jeden plakát. Tyto dokumenty jsou pouze ve výjimečných případech komentovány poznámkami. Nepřesnosti a rozpory v jednotlivých informacích, zprávách a komentářích by měl čtenář sám posoudit, protože již jsou mu tyto nejdůležitější historické události známy. Cestu k nim a k dalším informacím najde v příčných odkazech.

Profesor Voithl se ve svém úvodě „O co jde v těchto dokumentech“ věnoval převážně lokálním českým zprávám o Postoloprtech a setkání vyhnaných českých Němců z Čech na Žatecku. Od roku 1992 zveřejňoval však svým krajanům v Domovském zpravodaji Žatecka (Heimatbrief Saazerland) zprávy o vývoji událostí v badatelských debatách „O případu Postoloprty“. Jako Němec, který vyrostl v českém prostředí dvojjazyčně, se cítil vyvolen k překladům, a jako zprostředkovatel. Brněnský historik Adrian von Arburg navrhl zveřejnit a v této publikaci dokumentovat veškeré zmíněné články, jako „relevantní dobové dokumenty“. Toto ovšem není z místních, technických a redundantních důvodů možné. Mnohé se totiž v mediálních zprávách opakuje¹.

Toto omezeně platí i pro námi uváděné příklady, založené na faktech z našich zdrojů. Bereme to jako kompromisní řešení vzhledem k čtivosti této publikace i zveřejněných informací v další části. Náš výběr jsme provedli na základě toho, do jaké míry otevírá autor nový pohled nebo aspekt na toto téma. Úlohu zde také hraje prominence a rozptýlení místní medializace. Přitom si uvědomujeme určitou jednostrannost, co se týče výběru vcelku pozitivního náhledu. Tato kniha chce dokumentovat, jak se Němci a Češi po 74 letech útrpných dějin znovu setkávají. Negativní a neproduktivní stanoviska k této otázce mohou být zveřejněna jinde.

Pravdou k smíření

V říjnu 1995 zveřejnil redaktor David Hertl v regionálních novinách „Svobodný Hlas“², společně s šéfredaktorkou a vydavatelkou novin Květou Tošnerovou, dráždivý článek, který se rozsáhle zabýval postoloprtským masakrem z let 1945 a pokládal důrazně otázku: „Kde jsou ty tisíce Němců z Postoloprta a Žatecka“? Zde bylo čerpáno z výpovědí odsunutých českých Němců³, ale také z vlastního průzkumu mezi pamětníky v českém prostředí. Článek byl natolik

výbušný, že autoři obdrželi vražedné výhrůžky⁴. Postavit se proti zatvřelosti veřejnosti, která byla zmanipulovaná komunistickou diktaturou a prosazování historické pravdy, k tomu byla tehdy potřebná velká odvaha.

Tošnerová a Hertl dělali názvu svých novin všchnu čest, ale nebyli první a jediní, kteří přispěli k tomu, že se klimatické poměry, alespoň v Žatci a okolí, poměrně měnily. Nutno zde podotknout, že Jaroslav Venclík, který sloužil starému systému dlouho jako kulturní činitel – řídil historické regionální muzeum v Žatci – byl první, který otevřeně a veřejně psal o „Postoloprtech“⁵. O to pozoruhodnější je, že tento člověk zažil na vlastní kůži koncentrační tábor Flossenburg a přežil pochod smrti, proto rozhodně neměl důvod být přítelem Němců. Přesto se angažoval ve „Sdružení rodáků a přátel města Žatce“ pro navázání kontaktů s „krajany v Německu“⁶. Díky sdružení žateckých rodáků došlo v září 2002 k veřejné vzpomínkové akci německých Žatečanů přímo v Žatci a Postoloprtech s následující tiskovou konferencí. Venclík zde pronesl dojemný projev⁷. Nejen lokální tisk, ale i celostátní vydání Mladé fronty DNES o této akci informovalo veřejnost⁸ a německý žatecký pamětník profesor Wollrab napsal obsáhlou zprávu⁹ pro ty, kteří zůstali doma a nemohli se této akce v Žatci zúčastnit.

Setkání se konalo pod heslem „Pravdou k smíření“, které se stalo tvůrčím motivem všech dalších akcí. Po rozruchu, který vzbudila tato akce v českých a německých médiích, se ozvala pražská korespondentka redakce Focus, velkého německého zpravodajského týdeníku. Otokar Löbl jí podal o této akci zprávu a předal kontakty. Výsledkem toho byla ve Focusu v červnu 2003 obsáhlá reportáž k případu Postoloprty se stanovisky Petera Klepsche a Davida Hertla¹⁰. Tím se seznámila s případem Postoloprty poprvé širší veřejnost v Německu. Rok na to slavilo město Žatec své tisícileté Milénium¹¹. K této významné akci uspořádalo Sdružení rodáků a přátel města Žatce velkou slavnost a setkání rodáků z celého světa a byli pozváni i žatečtí krajané z Německa. Při příležitosti přivítání na městské radnici 11. září 2004, pronesl Voithl projev v českém jazyce, který následně parafrázoval v němčině. Svůj projev zakončil slovy Jaroslava Venclíka, že při vyrovnání s minulostí musí dojít k „důstojnému narovnání“ vztahů mezi Němci a Čechy. V naší publikaci zařazujeme jeho projev, který byl zveřejněn v Domovském zpravodaji Žatecka (Heimatbrief Saazerland)¹², protože český originál nebyl zaznamenán.

Češi pátrají ve svých dějinách

Mladý český divadelník Miroslav Bambušek z Loun se dozvěděl poprvé o poválečných událostech v Postoloprtech v roce 2003. Rozhořčilo ho, že až do této doby o tom nic nevěděl, i když v blízkosti vyrůstal. Tomu chtěl udělat konec a oslovit převážně mladé lidi. Tak vznikl jeho projekt „Pozdní sběr“, ve kterém chtěl českou minulost let 1939 - 1945 přenést na jeviště. První část tohoto projektu pod titulem „Perzekuce.CZ“ se zabývala stíháním a vysídlením českého obyvatelstva v době protektorátu a následně německého obyvatelstva v poválečné době. Radio Praha o tomto divadelním projektu obsáhle informovalo v německém vysílání²³. Také v německých novinách „Tageszeitung“ (TAZ) se vyjádřil, že: „...občanská společnost nedosáhne sebevědomí, když se k vlastním dějinám nepostaví čelem“. Prostě nedospěje²⁴. Dne 29. května 2005 proběhlo představení scénického čtení výpovědí protokolů Parlamentní vyšetřovací komise z 30. a 31. července 1947 o případu Postoloprty. Přijeli i někteří ze Žatce odsunutí Němci a následně se konala diskuze i prohlídka míst těchto dějů. Následně to dokumentujeme propagačním plakátem, úvodní zprávou Ondřeje Černého z celostátního vydání MF DNES a fotografiemi²⁵.

Rok na to připravil český publicista a spisovatel Eduard Vacek společně s Otokarem Löblem výstavu o vyhnání Němců a s nimi provázené násilné excesy²⁶. Eduard Vacek byl za komunistického režimu vězněn z důvodů „opovrhování společnosti“. Jako odborník na historické právo a věznění, byl zaměstnán po převratu na ministerstvu spravedlnosti a měl tím přístup k historickým zdrojům z poválečné doby. Jeho bádání ho vedlo k poznatku, že odpovědnost za teror proti Němcům ležela na komunistech, kteří ovládali nejen ministerstva vnitra a obrany, ale také nezávislé operující vojenské zpravodajství OBZ. Šel ale ještě krok dál a viděl v tom část plánu k převzetí moci. Výstava pod názvem „Oběti komunistické moci v severních Čechách v letech 1945 - 1946“ byla zahájena 19. května 2006 v Lounech. Měla velkou odezvu v tisku, zde dokumentujeme vysílání pražského rozhlasu²⁷ a článek Tomáše Kassala v MF DNES²⁸. Výstava putovala do více měst v severních Čechách a byla zakončena v roce 2009 v Praze. Z tohoto důvodu vydal Otokar Löbl nový katalog výstavy, jehož texty z druhého vydání zde kompletně otiskujeme²⁹. Tento text končí myšlenkou paní Uty Reifové, která je psychoterapeutka a pamětnice léta 1945 v Žatci: „Koliběh násilí“. Ona hájí zastavení „...hrozného kola pachatel - obětí“ přiznáním činů a utrpení. Tuto esej uvádíme na začátku třetího dílu.

V prosinci 2008 začal v Ústí nad Labem projekt pod záštitou Karla Schwarzenberga, ve kterém bylo osmdesát

žáků vyzváno stopovat dějiny regionu v letech 1938 - 1945. Žáci gymnázií z Ústí nad Labem, Chomutova Kadaně a Loun se zúčastnili několika workshopů zaměřených na praktické metody historické práce. Seznámili se s orální historií, s interpretací obrazových dokumentů a také s tím, že dějiny jsou především vyprávěním. Koordinátorem projektu bylo občanské sdružení „Antikomplex“, založené před několika roky studenty z Prahy, které se věnuje složitým tématům česko-německých dějin²⁰. Výsledkem tohoto projektu byla dvoujazyčná publikace, která přišla na podzim 2010 do knihkupectví²¹.

Ještě během tohoto projektu byly zveřejněny dvě reportáže týkající se tohoto projektu. Tomáš Kassal napsal v MF DNES o setkání kadaňských žáků a svých učitelů s pamětníky Peterem Klepschem a Hansem Jäcklem v Žatci a Postoloprtech²². Klaus Brill, korespondent „Süddeutsche Zeitung“ (SZ) navštívil v Lounech gymnaziální třídu, která byla zapojena do tohoto projektu, a hovořil s žáky o poválečných událostech²³. Také jim sdělil přání pozůstalých vybudovat památník pro oběti v Postoloprtech. Oba články jsou následně dokumentovány.

Památník v Postoloprtech

Již v roce 2002 se vyhnání žatečtí Němci snažili o umístění pamětní desky v Žatci, starosta ovšem sdělil, že v zastupitelstvu pro to není většina²⁴. V roce 2005 podala česká občanská společnost „Česko-německého přátelství“, zastoupená panem Bohumilem Řeřichou, žádost postoloprtské radnici, tato však byla zastupitelstvem zamítnuta²⁵. Doba tehdy ještě nebyla zralá. O šest let později se ovšem na základě mediálního zájmu o případ Postoloprty situace změnila a doba vyzrála na druhý pokus. Dne 10. prosince se obrátil Nadační spolek města Žatce (Förderverein der Stadt Saaz/Žatec) v Německu na postoloprtskou radnici s žádostí o jednání na vytvoření „pietního místa“ pro oběti postoloprtského masakru²⁶. Této žádosti bylo vyhověno a došlo k prvnímu setkání, na kterém Nadační spolek předložil obsáhlou dokumentaci. V září rozhodla městská rada o zřízení odborné komise, která měla za úkol vypracovat náměty pro důstojné pamětní místo. Regionální noviny Svobodný Hlas o tom přinesly 1. října 2008 článek s titulem: „Jde o symbolické pohřbení nevinných obětí“²⁷.

Při příležitosti zakončení putovní výstavy „Oběti komunistické moci v severních Čechách“ v Praze, pozvali 23. února 2009 pořadatelé, Vacek a Löbl, také zástupce města Postoloprty a členy zřízené komise k pódiové diskuzi, kterou moderoval redaktor MF DNES Martin Komárek²⁸. Zúčastnili se nejen postoloprtské radní, zastupitelé a členové této komise, ale také přední čeští publicisté a historici²⁹. Profesor Wollrab k tomu napsal názorný a historicky vyvážený článek „Bude v Postoloprtech stát pomník pro

oběti postoloprtského masakru?", který následně také zveřejňujeme. V tomto článku je sice osobně zaujatý, ale atmosféru v sále podává výstižně³⁰. Rozčilení v sále bylo velké, že došlo i ke stížnosti u prezidenta Václava Klause. Tento mj. ve své odpovědi upozornil, že stěžovatelé mají přece možnost vlastními iniciativami, výstavami a diskuzí přednést a prezentovat také svůj vlastní osobní a objektivní náhled na dějiny.

Wollrábův článek jistě nemohl oslovit velký počet čtenářů, ale mezitím byla na spor o památník upozorněna i větší media. Dne 22. června 2009 pak vysílal německý rozhlas *Deutschlandfunk* reportáž „Postoloprty chtějí konečně klid po druhé světové válce“³¹, ve které dostávají slovo dva občané Postoloprty. Jeden německého původu, jehož otec patřil k obětem, a komunistický zastupitel, který je toho názoru, že je spíše potřeba stavět chodníky, než umísťovat desky pro Němce. V září vyšel článek v týdeníku *DER SPIEGEL* „Vražda v bažantnici“³² který požadavek na památník vzal jako příležitost připomenout dějiny od Lidic až k Postoloprťům. Tehdejší redaktor rubriky „německá politika“ zde mimo jiné nechal prostor pro vyjádření Michala Pehra³³, Davida Hertla³⁴, Otokara Löbla³⁵ a pamětníka událostí Petera Klepsche³⁶.

Komise potřebovala tři zasedání a potom doporučila 3. září 2009 za přítomnosti televizního štábu ARD³⁷ zřídit pamětní desku na postoloprtském hřbitově s nápisem „Obětem masakru v květnu a červnu 1945“. Deska měla být slavnostně odhalena. Koncem října, na veřejném zasedání zastupitelstva v Postoloprtech, zdůvodnil rozhodnutí komise Dr. Pehr, poté došlo k hlasitým protestům komunistů. Jejich žádost o stáhnutí tohoto bodu z jednání zastupitelstva ovšem neprošla. Konečné rozhodnutí padlo

potom 4. listopadu na mimořádném zasedání zastupitelů města. Za přítomnosti četných zástupců médií byl po delším jednání přijat modifikovaný návrh komise s nápisem: „Všem nevinným obětem postoloprtských událostí v květnu a červnu 1945“. Regionální „Žatecký a lounský deník“ o tom zveřejnil detailní článek³⁸. O pět dní později zveřejnil a komentoval tuto událost Martin Komárek v celostátním vydání MF DNES na celé stránce³⁹. Také mluvčí Sudetoněmeckého krajanského sdružení v Čechách (*Sudeten-deutsche Lansmannschaft*), Bernd Posselt vydal tiskovou zprávu s názvem „Sudetští Němci jsou vděční za české znamení“⁴⁰.

Pamětní deska byla na postoloprtském hřbitově odhalena 3. června 2010. Za přítomnosti mnoha hostů z Německa a z Čech a velké pozornosti zástupců médií. Byli přítomni starostové Žatce a Postoloprty i německý velvyslanec. Ministr zahraničí Karel Schwarzenberg, který měl záštitu nad projektem „Tragická místa paměti“, a jenž prosazoval pravdu v česko-německých vztazích, zaslal věnec⁴¹. Více projevů a dvě výrazně dojemné řeči Michala Pehra⁴² a Uty Reiffové⁴³ přispěly k tomu, že se tato akce stala velkou a významnou událostí. Celý akt byl provázen hudebním doprovodem a korunován vysvěcením pamětní desky místním děkanem. Německé televize, ARD i ZDF, o tom ještě ve stejný den informovaly podrobně v hlavních večerních zprávách. „Toto je den smutku a vnitřního prožití“ - prohlásila Uta Reiffová ve vysílání ARD – „...Po 65 letech mám konečně místo, kde mohu truchlit za svého otce.“

Zveřejněním obou těchto projevů uzavíráme celou publikaci. Všechny projevy byly překládány tlumočnicí. Uta Reiffová pronesla svůj projev i v češtině.

Poznámky

1. Více zpráv k Postoloprťům v *Frankfurter Allgemeinen Zeitung* (FAZ), jmenovitě například J. G. Reißmüllera a K. P. Schwarze, nebylo včleněno z tohoto důvodu. Stejně tak další mediální zprávy, které by nebylo možné zde pro velký počet zveřejnit.
2. David Hertl: Běda poraženým! s. 449.
3. Zde mu byly nápomocné znalosti němčiny jeho ženy.
4. Viz „Vraždy v bažantnici“, s. 487.
5. Viz Voithl, s. 163.
6. Viz Jaroslav Venclík, „Pro trvalý a vzájemný dialog“, s. 459.
7. Viz poznámka 6.
8. „Utekl gestapu, ale zatklí ho Češi“, s. 459.
9. „Pravdou k smíření“, s. 455.
10. „Smrtelná mise“, s. 461.
11. 1004 první zmínka o hradním osídlení Žatce (uros Satzi) v kronice Thiermara z Merseburgu.
12. Domovský zpravodaj Žatecka (*Heimatbrief Saazerland*), listopad 2004.
13. Markéta Kachlíková: „Pozdní sběr“ Reflexe válečné a poválečné persekuce s. 464.

14. Zora Hesová, „Konečně dospěli“, v TAZ 30. července 2005, s. 22.
15. S. 466. Bambušek napsal z tohoto materiálu divadelní hru „Posta Apostolorum“, která měla 25. září 2005 v Praze premiéru. Klášter Porta Apostolorum dal městu Postoloprty své jméno. Krátký popis a informace o autorovi v: Martina Musilova (ed.): *Let's Play Czechs II. Contemporary Czech Drama*. Praha 2008, s. 9; *Czech THEATRE* 23. Praha 2007, s. 31-46.
16. Tomáš Staněk pochybuje ve svých studiích, že se jednalo o excesy, a pozdvihuje aspekt plánování státní organizací, „Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování“, Praha 2005.
17. Martina Schneibergová: Hledání pravdy, výstava o excesech 1945-1946, Radio Prag 23. května 2006.
18. Tomáš Kassal: Vzpomínky na odsun, Mladá fronta DNES 29. května 2006.
19. Katalog výstavy obsahuje nejen výpovědi pamětníků z této doby, ale také další výpovědi německých občanů, které jsou v této publikaci otištěny v druhém díle. Druhé vydání je odlišné od dřívějších katalogů (v německém a českém vydání), co se týče uváděných čísel a částečně i obsahů článků. Také úvodní slova byla nově redigována.

20. Německý rozhlas *Radio DLF* ve vysílání 17. února 2004 „Sudetóněmecký komplex – dva aktivisté smíření, Petr Příhoda a Anton Otte“. Autorka vysílání Doris Lieberman: Skupina „Antikomplex“ byla založena v devadesátých letech studenty práv a politiky. Mladí lidé vědí, že vyhnání je následkem krvavého německého šílenství o jejich nadlidiskosti (Herrenmensch). Přesto jsou toho mínění, že vyhnání na základě principu kolektivní viny bylo bezpráví, a že je na čase diferencovat. Ne všichni sudetští Němci byli „revanšisté“, jak to tvrdila čtyřicet let socialistická ideologie. Existovali též protivníci nacistů a sudetští Němci, kteří se právě teprve vrátili z koncentračních táborů a byli následně z Československa vyhnáni. Protože tato poválečná kapitola na základě dlouhodobého zamlčování a ideologie je dodnes převážnou částí české veřejnosti takto interpretována, stojí název této skupiny jako program. Nejdříve se studenti setkali s docenty z důvodů získání informací. Potom vznikla myšlenka ke kontaktování pamětníků spolu s českými žáky.

21. Antikomplex/ Collegium Bohemicum (vyd.): Tragická místa paměti. Průvodce po historii jednoho regionu. Studenti gymnázií ze severních Čech vás provedou po místech s pohnutou historií v Ústí nad Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších místech Praha 2010 – „Antikomplex“ byl v roce 2005 za svojí výstavu „Zmizelá sudety“ vyznamenán německou kulturní cenou Georga Dehio.

22. Tomáš Kassal: Děsivá pomsta v červnu 1945, s. 482.

23. Klaus Brill: Pohled nazpět, ukazuje dopředu“ v SZ 25.6.2009, s. 485.

24. Viz Voitl, O co v těchto dokumentech jde, s. 167.

25. Žatecký a lounský Deník, „Město zřídí pomníček ubitým Němcům“, s. 490.

26. 10. prosince se obrátil Otokar Löbl v této záležitosti na Radu a starostu města Postoloprty. 62 let po skončení války a vstupu ČR do EU by mělo být možné a nutné jednat o památném místě tohoto poválečného masakru. Jde v první řadě o humánní gesto, a kde by potomci a ti co přežili, měli místo, kde mohou zavzpomínat na své rodinné příslušníky a truchlit.

27. Následně dokumentováno na, s. 478.

28. Redakce MF DNES byla spolupořadatelem této pódiové diskuze, která se uskutečnila v Kulturním centru Novodvorská v Praze 4.

29. Vít Smetana (historik z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, člen Akademie věd ČR), Lukáš Jelínek (historik a politolog), Michal Pehr (historik a člen postoloprtské komise pro vybudování pomníku), Adrian Arburg (historik), Bohumil Doležal (politolog a publicista), Vladimír Kučera (redaktor MF DNES a publicista).

30. Bude v Postoloprtech stát pomník, s. 479. Článek byl na jaře 2009 zveřejněn na webových stránkách Domovského spolku Žatec (www.heimatkreis-saaz.de).

31. Postoloprty chtějí konečně klid po druhé světové válce, s. 484.

32. *DER SPIEGEL* 36/2009, s. 487.

33. Michal Pehr, historik a člen postoloprtské komise pro vybudování pomníku. Viz také jeho projev „Ponížení člověka“, s. 496.

34. Redaktor Svobodného Hlasu, viz článek „Běda poraženým“ s. 446.

35. Otokar Löbl, předseda Nadačního spolku města Žatce v Německu (*Förderverein der Stadt Saaz / Žatec*) viz také jeho článek „Spravedlivá odplata, pomsta nebo zločin proti lidskosti?“ s. 471.

36. Peter Klepsch, Pamětník postoloprtského tábora s. 332 a Proč právě Žatec s. 151.

37. Německá televize ARD natáčela pořad „Na řece smíření“ (miněna byla řeka Ohře), ve které byla část o Postoloprtech a otázky k pomníku, vysíláno 30. října 2009.

38. Žatecký a lounský deník, „Průlom po letech: město zřídí pomníček ubitým Němcům“ s. 490.

39. MF DNES, Nevinným obětím. s. 493.

40. Sudetští Němci jsou vděční za české znamení, s. 492.

41. Karel Schwarzenberg musel být přítomen na jednání přípravy nové české vlády, a z tohoto důvodu se nemohl akce osobně zúčastnit.

42. Michal Pehr, „Ponížení člověka“, s. 496.

43. Uta Reiffová, „Smuteční řeč“, s. 498.

Běda poraženým!

KVĚTA TOŠNEROVÁ A DAVID HERTL

Svobodný HLAS 5. října 1995

Postoloprtský masakr v létě 1945

Naprostá většina svědectví, uvedených v tomto článku, nebyla dosud nikdy publikována. Jedná se o originální materiál, nasbíraný během několika let na území našeho okresu. Jména pamětníků a svědků, kteří se ještě dnes bojí promluvit (masoví vrazi z levonické bažantnice jsou stále živí mezi námi), jsou uvedena pouze v iniciálách; iniciály neodpovídají jménu a příjmení. Všem, kteří se odvážili vydat svědectví o jednom z nejostudnějších českých poválečných činů, děkujeme.

Ruská vojska projížděla městem Postoloprty již v úterý 8. května, ale Postoloprty obsadila až ve středu 9. května 1945 v 5 hodin ráno. Pokračovala směrem na východ, zatímco opačným směrem na západ se trousily skupiny Němců, kteří se chtěli dostat do americké okupační zóny. Většina německých obyvatel Postoloprty však zůstávala ve svém městě. „Měli jsme vyhladovět po cestě? Umřít jsme mohli i doma“, vzpomíná jedna z obyvatelk Postoloprty, která se také rozhodla zůstat ve městě. Ve středu se ve městě objevily první české vlajky. Podle svědectví pamětníka „musely být všechny německé byty trvale odemčeny, vojáci nám ukradli šaty. „

Ve čtvrtek 10. května byl zatčen německý starosta Postoloprty Johan Spatzal a spolu s ním někteří další lidé, které známe jmény: Zeus, Steinbach, Gauba, Lukesch a další. Byli uvězněni v budově bývalého soudu. Manželka směla starostovi nosit denně jídlo. Při této příležitosti se jí svěřil, že je denně bijí. Podle dalších svědectví byli Češi z Postoloprty ještě stále klidní. Jen bylo vyhlášeno, že na německých domech musí viset bílé vlajky.

Během následujícího týdne se však situace začala zhoršovat: v pondělí 14. května 1945 jsou hlášeny sebevraždy z Lipence, Dolejších Hůrek, Tvršic a zvláště Levonic. Mnoho rodin se prý raději utopilo v Ohři, otrávil nebo zastřelilo, aby nemusely trpět. Na druhý den se očekával příchod české armády. Vzpomíná pan V. N. : „Všichni Němci museli odevzdat klíče od bytů a šli do lágru. Noví majitelé bytů párali matrace a hledali zlato. Při řádění gard se otrávil nejedna německá rodina, vzpomínám na policistu, na drogistu. Mladý řezník se ženou nechali v tom zmatku doma děcko. Z lágru je nepustili. Dítě v kočárku se našlo už v rozkladu. Podobných tragédií se stalo víc“. Informací byl stále nedostatek: vojenský vysílač v Hamburgu a Radio Luxembourg společně hlásily, že americká armáda obsadí i Žatec. Lidé nevěděli, co se bude dít. V pátek 17. května byl všem Němcům v Postoloprtech nařízen nástup do práce pro ženy od 16 do 50 let a muže od

Nadpis článku v Svobodném Hlasu 5. října 1995 (Archiv Nadační spolek Žatec)

16 do 60 let. To již byli v Postoloprtech Svobodovi vojáci, intenzivně prohledávali město a kradli, co šlo – nejlépe hodinky, zlato a další cenné předměty ...

Sobota 26. května 1945

V Postoloprtech proběhlo první rozsáhlé zatýkání mužů mezi 16 a 60 lety. S výjimkou některých (nepostradatelných pro provoz obce) byli všichni odvedeni a jsou nezvěstní. Pravděpodobně skončili v masových hrobech kolem Postoloprty. Seznam 152 pohřešovaných byl sestaven při prvním setkání Postoloprtských rodáků v Německu na letnici roku 1947. Ze zadržených přežili zřejmě dva: Egon Putz (který uprchl z popraviště) a Erich Guth (padl těžce raněn do jámy a byl pokládán za mrtvého, ale přišel k vědomí a zachránil se).

Neděle 27. května 1945

Ráno v sedm (jiní pamětníci udávají v šest) hodin byl německým obyvatelům Postoloprty nařízen nástup na náměstí. Všichni byli odvedeni do bývalých kasáren. Do kolony se několikrát střídalo. V kasárnách byli všichni podrobeni další prohlídce a byly jim ukradeny osobní předměty. Podle pamětníků tuto akci řídil Čech jménem Marek. Ženy a starci byli během dne posláni domů. Muži v kasárnách (bylo jich podle některých svědectví asi 180) zůstali a během celého dne nedostali ani najíst, ani napít. Některé z žen šly toho dne jako obvykle k budově soudu, aby přinesly uvězněným mužům jídlo. Byly ale poslány zpět, protože „všichni zavření odešli pryč“. U žen to vzbudilo podezření, že byli zabití. (Což se také zřejmě stalo – více než stovce mrtvých mužů se od těch dob říká „Nedělní muži“. Toto pojmenování vyslovuje většina německých rodáků se slzami v očích.)

Pondělí 28. května 1945

Večer ve 21. 30 hodin bylo oznámeno, že na druhý den musí všichni Němci nastoupit na náměstí se zavazadly, těžkými nejvýše 3 kg (v tom se rozumí i jídlo na několik

dnů). Mezi Němci to vzbudilo paniku: balilo se a peklo, řada lidí se zavraždila (pamětnice uvádí nejméně 31 potvrzených sebevražd). Podobné tragedie probíhaly i v jiných místech – například správce zámku na Stekníku si uvázal na krk kámen a skočil do vody.

Úterý 29. května 1945

Ráno v 6 hodin byli zbylí Němci na náměstí. Podle dochovaných svědectví to byl úděsný pohled: lidé s rukavkami, dětskými kočárky, malými vozíky, děti i starci. Všichni unaveni z probdělé noci a ustrašení v očekávání příštích událostí. „Neprováděl se žádný výběr. Nerozlišovalo se vinen – nevinen. Šel tam i můj spolužák, bylo mu patnáct. Čech, ze smíšeného manželství. Domníval se, že půjdou někam na práce. Už jsem ho nikdy nespatřil“, vzpomíná si pan V. D.

Opouštěné byty musely na rozkaz zůstat otevřené. Dvě hodiny stáli Němci na náměstí, v 8 hodin jim byl nařízen odchod do zajateckého tábora v postoloprtské bažantnici (v táboře bydleli během války Židé a zajatci, kteří pracovali v mosteckých dolech a v litvínovské chemičce). Další dva dny nedostali Němci najíst ani napít. Během noci chodili po táboře vojáci Svobodovy armády a vybírali si dívky, které znásilňovali.

Středa 30. května 1945

Němci byli přiděleni na práci na hospodářstvích, která museli den před tím opustit. Trpkou shodou okolností pracovali někteří na vlastních statcích. Podařilo se jim vzít ještě něco jídla, ale po návratu do tábora jim bylo vojáky ukradeno.

Neděle 3. června 1945

V sobotu 2. června odtáhla ruská armáda i ze Žatce a město bylo obsazeno jednotkami generála Svobody. Podle příkazu musela na každém domě, kde žila německá rodina, viset bílá vlajka. V neděli pak začala pro žatecké Němce jedna z nejtragičtějších kapitol jejich života. Čeští vojáci a četníci vnikli mezi šestou a sedmou hodinou do všech domů a hnali muže a chlapce na náměstí. Pamětník vzpomíná, že podle vyhubované zprávy měli jít na náměstí všichni muži mezi 14 a 65 lety. Po ulicích se rozléhaly výkřiky a výstřely, vojáci na koních hnali lidi do středu města. Na náměstí se sešlo podle některých odhadů na 1. 500, podle jiných 5. 000 nebo dokonce až 6. 000 mužů: staří i nemocní, vojáci Wehrmachtu, i chlapci. Mnohé z nich vojáci mlátili bičí a obušky. Kdo byl nápadný neobvyklou postavou, oblečením, nešikovností nebo slabostí, byl těžce ztýrán. Jeden opozdilec byl zastřelen. Tři žatečtí Němci si raději vzali život, než aby museli něco podobného vytrpět. Během odpoledne byli muži čtyři hodiny hnáni

ve třech kolonách do 15 kilometrů vzdálených Postoloprta, popoháněni bičí. Podle svědka čekali za Žatcem na další transporty Němců, takže nakonec mělo do Postoloprta dojít až 10. 000 mužů. V opuštěných Postoloprtech byli Němci uvedeni do starých jezdeckých kasáren, kde se museli posadit na zem a nesměli opouštět svá místa.

Další tragedie probíhala mezi tím ještě v Žatci. V žatecké soudní věznici sloužil již několik dní český personál. Vězni byli týráni a docházelo k úmrtím, která byla na veřejnosti vysvětlována jako „sebevraždy“. Na 150 vězňů bylo roztříděno na odsouzené k smrti a na „lehké případy“. Odsouzení stáli na dvoře žatecké soudní věznice ve slunečním žáru, s nezakrytými hlavami, s rukama vzpaženými. Čeští vojáci a policisté chodili podél řad, bili Němce obušky do žaludku, dokud postižený neklesl zhroucen kupředu – aby pak dostal další úder obuškem do hlavy. Mnozí postižení zvraceli krev a jen těžko vydrželi stát. Večer pak vstoupil do vězeňského dvora mezi zbylé vězně policejní kapitán Josef Marek¹ (dřívější postoloprtský policajt) se svými vojáky, kteří měli v rukou biče a za opaskem granáty. Marek dal rozkaz k odchodu, ale jeden těžce nemocný muž předstoupil a hlásil, že je nemocen na srdce. Tvrdá rána pěstí jej vrátila zpět do řady. V osmistupech vypochoďovali vězni ven z města Kněžskou branou a bičování došli o půlnoci také do Postoloprta.

Pondělí 4. června 1945

Všichni zatčení strávili noc v sedě nebo vleže, v chladu na kasárenském dvoře. Každému, kdo potřeboval na záchod, hrozili čeští vojáci zastřelením. Najednou zazněl povel: „Všichni na svá místa!“ Část vězňů vstala, část zůstala sedět – a ozvaly se výstřely. Mrtvé a raněné museli jejich spoluvězni naházet do odpadního příkopu – aby byli posléze sami zastřeleni a skončili v příkopu, který sloužil jako latrína. Všichni museli odevzdat peníze a šperky – kdo tak nechtěl učinit, byl zastřelen. Hodinky, peníze a prsteny naplnily několik velkých beden, o sumě peněz se nedá ani uvažovat – někteří z Němců odevzdávali až 30. 000 RM (říšských marek). Následovala podrobná osobní prohlídka, každý se musel dokonce zout. Češi zabavili i dopisy, osobní dokumenty, léky. Mezi nastoupenými vězni neustále procházely české hlídky a nadávky a kopance nebraly konce. V pondělí večer byli od vězňů odděleni lékaři, lékárníci, železničáři, pivovarníci, duchovní, příslušníci důležitých povolání, nepostradatelní řemeslníci, poloviční židé, manželé židovských nebo položidovských žen a bývalí vězni koncentračních táborů, a byli hnáni zpět do Žatce, do shromažďovacího tábora. Cestou do Žatce byl zastřelen kurátor žateckého kapucínského kláštera, kterého bolely nohy. Noc z pondělí na úterý strávili ostatní zajatci ve stájích postoloprtských kasáren. Byli tam vměstnání ve stoje, po celou noc padaly na dvoře výstřely.

Úterý 5. června 1945

Ráno začalo dalším vražděním. Otevřela se stájová vrata, ozval se povel „Rychle, rychle!“ a padaly první výstřely. Kdo běžel pomalu, byl zastřelen nebo postřelen. Jakoukoliv pomoc zraněným Češi odepřeli a během dne tak vykrváceli mnozí Němci, kteří by mohli být při včasné pomoci zachráněni. Mrtví a zranění byli naházeni do latríny a ti, kteří je tam házeli, byli jako obvykle zastřeleni a skončili v příkopu také. „Položíví jsme byli naházeni do díry a zahrabáni. Museli jsme tři dny bez jídla a pití ležet ve špíně na nádvoří, v hnoji nebo v koňské stáji. Kdo se pohnul, byl zastřelen“, vzpomíná jeden z účastníků událostí, který přežil. Pamětník, pan V. D., doplňuje: „Tetička šla okolo kasáren s dětmi. Její manžel byl natlačený u okénka. Muži prý už tři dny stojí vedle sebe, nedostanou pít, jíst, nespějí se ani pohnout. Kdo padne, toho bijí. Strýček tolik doufal, že se omyl vysvětlí, že se jeho nevina prokáže, že už se brzy vrátí k dětem.“

Kapitán Marek pak začal s kontrolou vězňů. Museli se přihlásit členové SS, SA, NSKK, Wehrmachtu, SdP, NSDAP, Hitlerjugend a političtí předáci. Bylo při tom mnoho nedorozumění: „Tu byli lidé mláceni, tam se střílelo, jinde odtahovali mrtvolu, tam vybírali dělníky a hnali je pryč, jedni šli za ostnatý drát, jiné uvěznil ve stájích, celý dvůr hučel povely, výkřiky, nadávkami, bitím a výstřely“, vzpomíná bývalý vrchní soudce ze Žatce, JUDr. Franz Freyer, přímý účastník událostí. Mnozí lidé byli proti své vůli zařazeni do skupin, do kterých nepatřili. Ve zvláštním oddělení byly drženy i čtyři ženy.

„Spolužačka Josefína tam měla manžela, dívala se na tu hrůzu z půdy. V kasárnách byli Ukrajinci, nikdo z Postoloprta tam nesměl. Němci se museli seřadit na place a příslušníci RG² se jich ptali po zbraních. Nikdo zbraň nepřiznal. Museli sundat čepice a vyprázdnit kapsy. Prohlíželi je po řadách. Byli mezi nimi úředníci z radnice, němečtí obchodníci, ale i sociální demokrat Řička, Bründler, taky studenti žatecké obchodní akademie, ne všichni byli v Hitlerjugend. Také Němci z okolních obcí“, hovoří pan V. N.

Večer museli vězni ulehnout na kasárenském dvoře – stejně jako po předcházející dny bez jediného sousta. Kolem desáté večer byli do postoloprtských kasáren přihnáni němečtí muži a chlapi z Vrbky, o půlnoci ze Břvan. V noci se opět ozývalo rachocení kulometů.

Pamětníci si vzpomněli na obsazování Vrbky: toho dne okolo osmé hodiny večer byla vesnice obklíčena jízdou revolučních gardistů (RG) a dvěma tanky. Byly obsazeny všechny cesty do vesnice, přijela dvě nákladní auta s dalšími gardisty a příslušníky Svobodovy armády (většinou Slováky), kteří obsadili vchody do domů. Několikaocasy biči pak vyhnali všechny obyvatele: od nejmenších dětí až po nemocné starce. Muži (bylo jich 43) pak nastoupili strastiplný pochod do Postoloprta. Vojáci mezitím vykradli většinu domů.

Středa 6. června 1945

Brzo ráno byli do kasáren přivedeni muži z Počerad. Den začal nekonečným sestavováním a přidělováním do pracovních skupin. V blízkosti kasárenské brány sedělo (jako po všechny dny předtím) asi 120 chlapců ve věku od 13 do 18 let. Stejně jako dospělí, ani oni nedostali po celé tři dny najíst. Pět se jich proto nenápadně přidalo k jedné pracovní skupině, aby tak unikli zajetí. Ale ještě v Postoloprtech byli odhaleni a předvedeni před kapitána Marka. Ten je nechal odvést k jízdárně, kde byli vyslečeni a začalo nekonečné bití holemi a biči. Bylo až neskutečné, jak se někteří Češi tlačili, aby si mohli dát alespoň několik ran. Srdcelomný nářek chlapců, kterým stékala krev po stehnech a lýtkách, se nedá vypsát. Když bylo po všem, postavili se k chlapcům ozbrojení vojáci a čtrnácti salvami je před zraky jejich otců zastřelili. Zavraždění byli: Anton Lanka (14 let), Heinz Körner (13), Eduard Pachmann (14), Walter Junker (12) a pátý neznámý – všichni ze Žatce. Deset mužů ze Žatce muselo mrtvolu chlapců odnést do výkopu a zahrnout je zemí. Ve stájích u zadní stěny kasáren mezitím probíhala krutá hra: každou celou hodinu po úderu zvonů vstoupila do stájí skupina Čechů a klacky a biči tloukla vězněné. Trvalo to až do večera. Vězni se také museli sami mezi sebou tlouci holemi a boxovat – pro potěchu českých strážců. Jakmile byli neschopni boje, vojáci je několika ranami bičů popohnali. Kolem poledne dostali všichni Němci poprvé najíst: jeden chléb na 15, v pozdějších dnech na 10 lidí. Večer byli první zajatci odvezeni autobusy do mosteckých chemických závodů. V noci bylo v jedné ze stájí namačkáno 275 lidí. Češi nejprve zakázali větrat nebo otevřít dveře, ale kolem půlnoci je na několik minut otevřeli.

Čtvrtek 7. června 1945

Ráno v sedm hodin byly stáje otevřeny a oběti (udušení lidé) naházeny do příkopu. Při vybíhání ze stájí bylo několik lidí zastřeleno, kapitán Marek sám zastřelil několika ranami jednoho německého hejtmana. A pak začalo masové vraždění: muži byli řazeni do skupin po osmdesáti a odváděni do levonické bažantnice, kde byly později nalezeny masové hroby a v jejich blízkosti pohozené klobouky a čepice. Pamětníci uvádějí, že celé dny odcházely stejným směrem oddíly zajatců, ale pokaždé se vracel jen český doprovod. „Dvakrát po 150 vedli německé muže do levonické bažantnice, do rokle podél silnice. Byl tam útvar Svobodovy armády, sami Mongolci, měli tam polní kuchyň, spali ve stanech. Velel jim muž s krycím jménem Černý Petr (pokud si vzpomínám, byl to štábní kapitán Zika³, dělal pak na výboru⁴ v Žatci). Němci vykopali mělký příkop, do kterého je Mongolci postříleli. Druhý den šlo na popravu dalších 150. Měl to přežít jistý mladík ze Rvenic. V šoku padl, podařilo prý se mu ukrýt“, uvádí pan V. N.

Jedna žena, které se ještě den před tím podařilo prostrčit jídlu přes okno kasáren (což bylo vždy spojeno s nebezpečím zastřelení), vyprávěla, jak jí manžel pošeptal: „Teď nám navíc pustili vodu, takže stojíme po pás ve vodě!“

Svobodný HLAS 19. října 1995

Bylo jich šest nebo šest tisíc?

O týden později, v pátek 15. června 1945 mezi 18. a 19. hodinou, se podobné události [jako v Postoloprtech a Žatci] opakovaly v Březně u Postoloprte. Bylo zde zatčeno devět posledních mužů a dvěma vojáky odvedeno do Postoloprte, kde už čekalo asi 40 mužů z dalších obcí Postoloprtska. Všichni byli podrobena výslechu. Pamětník vzpomíná⁵: „Jak vypadala místnost, do které nás přivedli, to mohu těžko popsat. Podle krve, která byla opravdu všude, je nejhodnější srovnání se středověkou mučírnu. Dveře se za námi zavřely a vypukl strašný chechot asi dvaceti mužů. Museli jsme se svléknout do půl těla, a zatímco já jsem byl vyslýchán, opilí vojáci se vrhli na mého švagra. A pak jsem přišel na řadu já: rány rukou, pěstí, bití bičem, strkání, mlácení řemenem s přezkou. Kůži na zádech a na prsou jsem měl potřhanou na cáry. Musel jsem se postavit tvář ke zdi a držet nosem papír. Svázali mi ruce a nohy řemenem, ponožky nacpali do úst. Dostal jsem prudkou ránu do úst, po které mi opuchly rty, a pak už mne jen bili a bušili do mne. K vědomí jsem přišel až se sklenicí u úst, ale když jsem se chtěl napít, vchrstli mi ji do obličeje“. Zajatci byli potom odvedeni za město k chomutovské silnici, k písečné jámě, kde měli být zastřeleni. Jeden z pamětníků vzpomíná: „Půl metru za svými zády jsem slyšel natažení pistole. Zazvonění v hlavě – složil jsem se a zatímco jsem se kutálel po čtyřmetrovém svahu, přišel jsem opět k vědomí. Už během kutálení jsem si byl vědom, že musím zaujmout takovou polohu, abych působil jako mrtvý. Ležel jsem na břiše, hlavu na ruce položenou, slyšel jsem další výstřely – a už padala další těla. Byl jsem zavalen mrtvolami. Cítil jsem, jak mi do obličeje teče krev, cítil jsem jejich poslední pohyby, slyšel jejich poslední zachraptění. Střílení bylo u konce, přesto jsem stále slyšel natahování zbraní a dolů spadla ještě dvě těla. Hlasy utichly, střelci odtáhli. Osvobodil jsem své tělo od tíhy mrtvých kamarádů a opatrně se rozhlédl. Tu jsem viděl, jak se pod křížem krážem ležícími těly pohybuje ještě jeden muž. Zavolal jsem na něj. Zvedl se a už jsme spolu utíkali k chomutovské silnici až ke „Koze“, jak se lidově říkalo jedné hospodě. Tady jsme prožili jeden den v žitě. Jeho zranění bylo stejné, jako moje: průstřel pravého ucha. Dál jsme táhli každý sám. Přes nezahojenou ránu jsem se za 12 dnů dostal na bavorskou hranici.

„Podobné události postihly řadu Němců z celého Žatecka a Podbořanska: „Svobodovci naložili Němce na

Mnozí museli sbírat mrtvoly svých kamarádů a řada z nich z únavy nebo ze znechucení spáchala sebevraždu. Podle dochovaného svědectví byly zdecimované zbytky žateckých mužů hnány zpět do Žatce 11. června 1945.

• Svědectví člověka, který přežil vlastní smrt • Všechny malé děti umřely • V bažantnici neskončili jen Němci • Dobře utajená exhumace • Jména vrahů známe

auto a když jsme se ptali, kam je vezou, řekli: Kde je už nic bolet nebude. Mířili do Postoloprte“, vzpomíná pamětník z Velké Černoci.

Navíc ne vždy stála za cestou do bažantnice jen politická minulost nebo příslušnost k nacistickým stranám. Například ve statku na konci Skupic žil starý mládenec, člen německé sociální demokracie, kterou Hitler tvrdě pronásledoval. „Jeho usedlost se někomu líbila. Dal vojákům flašku a ti ho odvezli do postoloprtských kasáren, kde skončil“, řekl nám pamětník. Podobně ve Veleticích: „Náš pan starosta byl hodný citlivý člověk. V životě nikomu neublížil, nikoho neudal. Jenom na zkurvenou válku nadával a plakal se vdovami. A stejně skončil v Postoloprtech v bažantnici“, vzpomínají smutně rodáci.

Případů, kdy byli zabiti nevinní lidé, jsou desítky, spíše stovky: „Třeba zrovna náš soused Urban, slušný a spořádaný člověk. A skončil v bažantnici také“, vybavuje si pan Š. L. Ne všude měli k Němcům tak negativní vztah: například národní správce ve Velemyšlevisi vůbec nedovolil, aby Němci byli do Postoloprte odvezeni a tak jim vlastně zachránil život. Vzpomíná paní K. B. z Postoloprte⁶: „Toho strachu, když přišly revoluční gardy! V jednom domku u postoloprtských kasáren se celá rodina raději oběsila, než se jim dostat do rukou. Do domku se hned nastěhovali noví majitelé. No mohli byste v takovém domě bydlet? Někteří vojáci měli předem vytipováno, kde se usadí. Stačilo majitele udat nebo jen ukázat. Strašná doba. V bažantnici přišli o život i němečtí Židé, taky antifašisté, co přežili Hitlerův koncentrák. Ale hlavně mezi nimi byli ti, co měli majetek. Střelba popravčí čtyř zněla dlouho do noci. Hlavní masakr se udál pod Masarykovou školou. Menší v levonické bažantnici. Stovky jich nebyly. Hádám spíš tisíce.“

Nebyla nouze o vyložené tragické události: „Dcera sedláka Formánka z Postoloprte se provdala za Němce, člena sociální demokracie. Hitler ho za války uvěznil. Po válce se vrátil z koncentráku, vykoupal se, oholil. Na náměstí se akorát bubnovalo: Všichni Němci mužského pohlaví se mají hlásit v tolik a tolik hodin v kasárnách. Šel se přihlásit, drapli ho a skončil v Levonicích v díře“, vypráví V. Č. Další pamětník, pan V. D., jej doplňuje: „Přišel se tam český občan. Jmenoval se Němec. Rudogardisti to nepo-

chopili. Nepřežil". A ještě jednou pan V. Č. : „V domku v Levonicích bydlel Němec. Měl pruh políčka, jak se jede z Levonic do Postoloprte, kde se takřka dotýká silnice Ohře. Žádný fašoun, jenom takový kovozeďedelec. Šel si okopat cukrovku. Když vedli ty lidi na popraviště, tak ho přibalili. Máma po něm našla na jasanu jen bandičku studený melty.“

Vzpomínky se liší. Pan D. L. ani zdaleka nevidí historii tak tragicky: „Nemohlo to být tak zlé. V kasárnách byli Němci z okolních vesnic. Drželi je tam snad týden, možná čtrnáct dní. Pár jedinců, zřejmě příslušníky NSDAP⁷, vybrali, ostatní propustili. Nejhorší fašisty postříleli u školy, asi patnáct jich bylo, pár jich zabili v bažantnici. Tak sedm, víc jich nebylo. Když je exhumovali, zahali-li místo pytlou. V té bažantnici jsem byl. Viděl jsem prázdný výkop – tak patnáct metrů. Řekněte sama, kolik těl se tam mohlo vejít?“

Počty (či spíše odhady počtů) zabitých Němců se rozcházejí. Pamětník udává, že z deseti tisíc mužů, kteří postoloprtskými kasárnami prošli, jich 9. 000 bylo zabito. Jiný z pamětníků, který prošel kasárenským dvorem, vzpomíná na nejkřutější noc ze čtvrtka 28. na pátek 29. června, kdy bylo na 3. 000 mužů odvedeno z kasáren směrem na nádraží nebo do bažantnice – a od té doby je nikdo neviděl. Americké noviny Sunday Post odhadly počet obětí na 2. 000. Německým pozůstalým se do letošního roku podařilo zatím přesně pojmenovat pouze 1. 532 obětí postoloprtského masakru. Ostatní nezvěstní jsou bezjevní. Vzhledem k tomu, že příbuzní pohřešovaných pomalu vymírají, bude další pátrání velmi složité.

Vchronologii tragických událostí by se mohlo pokračovat. Například 4. srpna byly německé ženy z postoloprtského pracovního tábora nahnány do kina v bývalém hotelu Schwarze Adler, kde jim byl promítnut propagandistický film o hrůzách německých koncentračních táborů. Českým hrdinům zřejmě uniklo, že podmínky v jejich „pracovním“ táboře jsou podobně nesnesitelné – ženy byly špinavé a zavšivené, řada z nich těžce nemocná, v táboře zemřely téměř všechny malé děti (jeden z pamětníků hovoří dokonce o „masovém umírání“), řada žen a mužů umřela během několika epidemií tyfu. Přestože se matky snažily propašovat do tábora mléko, pokaždé jim ho čeští vojáci ukradli.

Zapomenout by se nemělo na Čechy, kteří tajně přinášeli do tábora jídlo a pití pro strádající německé ženy a děti – dělali tak pod pohružkou zabití. Vzpomíná německá zdravotní sestra, která v lágru pracovala v baráku Červeného kříže: „Lékař měl sice povoleno objednávat léky, ale jen v nepatrné míře. Řadě lidí jsme nemohli dát léky, které by potřebovali, takže mnoho lidí umřelo. Tragické to bylo zejména pro malé děti do jednoho roku – ty nevydržely, umřely všechny.“

V táboře se mezi tím děla hrozná zvěrstva: německý stařec, ošetřovaný v lágrovém baráku Červeného kříže, byl tak surově zbit vojáky, že zemřel na těžká poranění hlavy. Jedna z pamětnic vzpomíná⁸: „Vzpomínám na jeden letní den, kdy svobodovci přijeli do lágru. Měli v rukách biče. Aniž by si vybírali, popadli dva muže – pokladníka Kohla a obchodníka koloniálním zbožím Franze Wilhelma. Museli se obnažit, položili je přes židle a bez milosti před našima očima bičovali. Obchodníka Wilhelma navíc píchali bičem do břicha. Pokladník Kohl za několik dní zemřel“. Jiná pamětnice vzpomíná na velitele tábora, který chodil lágrem s kovovým prutem a podle vůle vždy někoho sešvihal.

Na tragické poměry v lágru vzpomíná paní S. D. „Jsem Němka, byla jsem s chlapečkem v lágru v bažantnici. Pracovala jsem a o nic se nestarala. Manžel byl mimo republiku. To ho zachránilo. Ach, ty chlapi, hlavy krvavý... Neublížujte mně. Prosím vás, jenom mi neublížujte“, prosila nás se slzami v očích, když jsme si zapisovali její vyprávění. Vzpomínky na uši a nosy, které čeští vojáci uřezávali německým zajatcům, nelze snad ani dopodrobna publikovat.

Některým ženám se podařilo získat propustku a v Žatci na rakouském konzulátu se snažily požádat o vystěhování k příbuzným do Rakouska, ale někdy marně. Ještě v listopadu 1945 byly ženy stále v postoloprtském táboře. Topily si dřevem, které si samy nasbíraly v bažantnici. Červený kříž dostával kbelík uhlí na jednu místnost denně. Jídlo bylo každý den stejné: ráno černá káva, v poledne vodová bramborová polévka, večer znovu černá káva, navíc každý druhý nebo třetí den 1/4 kg chleba. Sůl velitel tábora zabavil. Mnozí zajatci naštěstí dostávali potravu od Čechů, u kterých pracovali. „Postoloprtské Čechy litovali toho, co se stalo. Ale měli strach z mnoha cizích Čechů, kteří tehdy v Postoloprtech vládli, a kteří se vzali, nikdo neví kde“, vzpomíná pamětnice.

Vánoce byly v lágru přeci jen veselejší: první velitel tábora byl (pro zpronevěru) sesazen, stejně jako někteří další z hlídačů. Nový velitel byl humánnější a režim v táboře polevil. Byly umožněny pravidelné vycházky a návštěvy. Na přelomu let 1945 a 1946 již většina žen z tábora odešla do Německa nebo Rakouska k příbuzným. V březnu byl tábor (pojmenován z nepochopitelných důvodů „Leninogradský“) rozpuštěn. Cesta z Postoloprte pryč vedla ale přes vysídlovací tábor v Žatci a teprve potom vlakem za hranice.

To vše jsou události, které probíhaly ještě před definitivním odsunem Němců z Českých zemí. Že ani vlastní odsun nebyl zrovna příjemný, o tom svědčí například zpráva z New York Times ze 13. listopadu 1946, kde se píše: „K obyvatelstvu Hessenska, které čítá méně než milion, přišlo nyní 600. 000 utečenců z východu. Pouze 28% těchto přivandrovalých jsou muži, ale z nich jen 34% je

práce schopných. Takové měřítko přesídlování a poměry, za nichž k němu dochází, jsou bez příkladu v dějinách. „ Jaký měla válka dopad například na Postoloprtsko, lze vyčíst i z následující tabulky, která udává počty obyvatel v letech před válkou, po ní a v padesátých letech. Celkově bylo z bývalého okresu Žatec odsunuto přes 10. 000 obyvatel (což je pro zajímavost asi polovina všech dnešních obyvatel Žatce).

Obec	Počet obyvatel v roce			
	1930	1939	1947	1950
Bitozeves	752	576	403	270
Blažím	554	422	334	251
Březno	648	518	439	393
Břvany	695	566	490	460
Hradiště	157	108	80	75
Levonice	169	134	109	83
Lišany	440	344	267	146
Malnice	211	211	193	156
Mradice	296	168	134	118
Postoloprty	3.311	2.561	2.186	2.366
Rvenice	296	253	256	218
Seměnkovice	339	268	190	86
Skupice	274	315	269	231
Tatinná	274	232	163	118
Tvršice	448	373	301	250
Vrbka	248	211	157	142
Výškov	378	312	301	273

Naše tabulka naznačuje daleko širší souvislosti: ukazuje na rozkvět obcí ve třicátých letech, na útěk Čechů po zabrání pohraničí v říjnu 1938, na odsun Němců po válce a na úpadek vesnic v padesátých letech po první vlně nájezdů dosídlenců. Druhá světová válka zamíchala osudy našich vesnic víc, než si na první pohled připouštíme.

Asi hodně dlouho nezapomenou Němci na jména čtyř Anejsurovějších českých vrahů, kteří zabíjeli chlapce a muže v postoloprtském lágru. Podařilo se dokonce objevit jejich fotografie. Jsou to: jakýsi Pavel (příjmení není známo), Josef Marek⁹ z Postoloprty a bratři Petrolukové. Pamětníci, které zpovídala redaktorka Svobodného hlasu, si vzpomněli na další: Karel Vilhelm (uzavíral jeden z

průvodů se zajatci a později se prořekl v hospodě), Čestmír Vojta (údajně náčelník Sokola), krejčí Jarda Hudec, Tomášek, Hrbek.

Dochovala se zajímavá svědectví: „Tam, jak jsou dnes v Postoloprtech polotovary, bývala dříve trafika. Tam měli svobodovci velitelství. Vedl je tmavý chlap jako hora. Říkali mu Tarzan. Ten byl nejhorší. Fašisti mu zřejmě vyvraždili rodinu. Jak ten Němce nenáviděl! Nejráději by pozabíjel všechny. Mluvil česky. Měl tak pětadvacet let, každý se ho bál, i jeho vlastní lidi. Po válce se vytratil jako všichni. Kam odešli, Bůh sud“, vzpomíná pan Š. L.

Stále nezodpovězená je také otázka otevření masových hrobů ještě koncem čtyřicátých let. Některé pověsti hovoří o tom, že k přesunutí hrobů došlo proto, že při povodních vyplavávaly mrtvoly na hladinu. Podle dochovaných svědectví trvalo téměř pět dnů, než byly všechny mrtvoly exhumovány a odvezeny – údajně do vytěžených uhelných dolů na Mostecku, kde byly zahrnuty. Pan V. N. vzpomíná: „Po roce se začaly o bažantnici zajímat humanitární organizace – nějací Francouzi. Na místo byli vysláni vojáci, fasovali sud rumu a chlorového vápna. Výkop byl přikrytý slabou vrstvou hlíny. Jeli jsme okolo, měli jsme tam pozemek. Bylo to dost cítit. Ale při povodni se mrtvoly vynořovat nemohly, až tam voda nesahala. Při exhumaci byl celý prostor zamaskován hustou stěnou z chvojí. Ostatky se dávaly do dřevěných beden a nakládaly na auta. Akce byla přísně utajovaná, nesměl tam nikdo. Exhumace však probíhaly na více místech“.

Další zajímavosti si pamatuje pan V. Č. : „Nevím, jaká to byla jednotka, která exhumaci prováděla, jestli pohřební, ale byli to Češi. Přijeli, měli jednoduché stlučené bedny. Pach mrtvých táhl až do Levonic. Kolik těch popravených bylo? Ono se to možná ani nesmí říct, ale nějak víc. Jenom v Levonicích je vytahovali čtyři, vlastně pět dní.“

Na tomto místě prozatím uzavíráme historii léta 1945 v Postoloprtech. Věříme, že jsme vám alespoň trochu poodhrnuli pomyslnou historickou oponu. O zajímavé příběhy, vzpomínky, dokumenty a předměty, spojené s masakrem německého obyvatelstva a vyhnáním Němců z Podbořanska a Žatecka, máme však zájem i nadále. Pokud byste mohli jakoukoliv informaci přispět, ozvěte se do redakce.

POZNÁMKY

1. Správně: Bohuslav Marek.
2. RG = Revoluční gardy
3. Zika = Jan Zícha, kterému se říkalo „poručík Petrov“, což bylo jeho krycí jméno.
4. Jan Zícha byl předseda Okresního národního výboru v Žatci (ONV).
5. Zpráva pamětníka Ernsta Gutha z Března, Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání, vyd. Erich Hentschel, 1995, Nr. PB 19).
6. Zpráva Hermy Postlové o smrti jejich příbuzných v tehdejší Allegasse 299 v Postoloprtech, Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání, vyd. Erich Hentschel, 1995, Nr. S 10.
7. V původní textu ovšem chybně NKVD.
8. Marianna Friedrichová, Coburg, Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání, 1995, vyd. Erich Hentschel, Nr. PB 16.
9. Správně: Bohuslav Marek.

Tatsächlich Gräueltaten

„Tatsächlich Gräueltaten“ – das sind nicht Worte der Opfer oder ihrer Angehörigen, sondern stammen aus dem Prager Innenministeriums im Juli 1947. Sie beziehen sich auf Massenhinrichtungen und Quälereien im „Konzentrationslager“ Postelberg unmittelbar nach dem Krieg im Mai und Juni 1945.

Versöhnung durch Wahrheit

Ohne Wahrheit gibt es keine Versöhnung. Nur die gemeinsame Bewältigung der schrecklichen Kriegs- und Nachkriegsvergangenheit kann Deutsche und Tschechen wieder zu Freunden machen. Die 2010 von der Stadt Postelberg gestiftete Gedenktafel für die Nachkriegsopfer des Saazerlandes ist ein wichtiger Schritt auf diesem Weg.

Die Dokumente

- Geheimakten aus tschechischen Archiven, die nach Beseitigung des kommunistischen Regimes zugänglich wurden, dokumentieren die Ereignisse aus Sicht der Täter und einer parlamentarischen Untersuchungskommission.
- Überlebende Opfer der Inhaftierung und Vertreibung erzählen nach vielen Jahren erstmals ihre Geschichte der tschechischen Öffentlichkeit.
- Tschechische Journalisten, Schriftsteller und Theaterleute machen die Nachkriegsverbrechen in Nordböhmen ihren Landsleuten durch Zeitungsartikel, Ausstellungen und Theateraufführungen bekannt. Auch in Deutschland berichten die Medien jetzt über „Postelberg“.

Skutečná zvěrstva

„Skutečná zvěrstva“ – toto nejsou slova obětí událostí nebo jejich rodinných příslušníků, ale pocházejí z ministerstva vnitra v Praze v roce 1947. Vztahují se na masové popravy a trýznění v „koncentračním táboře“ Postoloprty bezprostředně po válce v květnu a červnu 1945.

Pravdou k smíření

Bez pravdy není možné žádné smíření. Jenom společné vyrovnání s hroznou válečnou a poválečnou minulostí může Čechům a Němcům umožnit stát se znovu přáteli. Zřízení pamětní desky městem Postoloprty v roce 2010 pro poválečné oběti Zatecka byl důležitý krok na této cestě.

Dokumenty

- Tajné spisy z českých archivů, které se staly dostupné po odstranění komunistického režimu, dokumentují události z pohledu pachatelů a jedné parlamentní komise.
- Oběti, které přežily a pamětníci těchto událostí a vyhnání vyprávějí poprvé po mnoha letech svoje příhody české veřejnosti.
- Čeští novináři, spisovatelé a divadelníci přibližují poválečné zločiny v severních Čechách svým krajanům novinovými články, výstavami a divadelními představeními.